

Warszawa – przedwojenne miasto neonów

WIEDZA W PIGUŁCE

W drugiej połowie XIX w. Warszawa stała się wielkim ośrodkiem przemysłu i handlu. Zostało otwartych wiele luksusowych sklepów, zwanych salonami, magazynami lub składami. Sklepom towarzyszyły szyldy i murale reklamowe. Wyglądu reklam nie regulowały żadne przepisy. Pierwsze reklamy świetlne z kolorowych żarówek pojawiły się w 1914 r. Tworzyły czasem kompozycje pozornie ruchome dzięki zastosowaniu metody zaprogramowanych sekwencji zapalania i gaszenia.

Pierwszy neon uruchomiono w Warszawie w 1926 r. na dachu tzw. Willi Marconiego, stojącej u zbiegu ul. Marszałkowskiej z Alejami Jerozolimskimi (dziś w tym miejscu znajduje się pawilon Cepelii). Reklamował porter browaru Haberbusch i Schiele. Skrzyżowanie tych dwóch ulic, położonych w sąsiedztwie dworca kolejowego, w pierwszej połowie XX w. było centrum miasta. Tu koncentrował się najintensywniejszy ruch pieszych, pojazdów konnych, tramwajów elektrycznych, a później także samochodów i autobusów. W 1939 r. przejścia dla pieszych wyposażone w sygnalizację świetlną nie różniły się już od współczesnych rozwiązań. Największe neony dachowe pojawiały się i znikwały, zastępowane przez coraz bardziej efektowne, z ruchomymi lub zapalającymi się i gaszącymi elementami. Neonom dachowym towarzyszyły semaforowe (przytwierdzone do ścian pionowo i prostopadle do nich) oraz naścienne i wystawowe.

Największy i najbardziej zdumiewający neon ustawiono w 1938 r. na kamienicy u zbiegu ul. Zgoda z ul. Szpitalną. Reklamował koniak Montbel Marteau i wyróżniał się dźwignią, na której umieszczono wizerunek butelki. Przechylała się ona do kieliszka, który stopniowo wypełniał się płynem, tego zaś we flaszcze ubywało. Efekt ten osiągnięto, łącząc instalację neonową z kilkoma setkami małych żarówek, które zapalały się i gasły w ściśle zaprogramowanej sekwencji. I to w czasach, w których nie znano komputerów!

Neony rozświetlały nocą najbardziej eleganckie arterie miasta – Krakowskie Przedmieście, Nowy Świat i Marszałkowską, ale pojawiały się także na mniejszych ulicach. Ta właśnie feeria światła podtrzymywała mit „Paryża Północy”, jak lubili nazywać stolicę jej mieszkańcy. Wiele neonów padło ofiarą niemieckich nalotów we wrześniu 1939 r., ale liczne inne przetrwały i świeciły aż do 1942 r., gdy Niemcy wprowadzili bezwzględny nakaz zaciemnienia miasta. Ostatnie wielkomiejskie neony widać jeszcze na zdjęciach z powstania warszawskiego, wkrótce jednak podzieliły one los miasta. Na kolejny zalew neonów Warszawa musiała poczekać do schyłku lat 50.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Dzieci zobaczą prezentację przedstawiającą rekonstrukcje warszawskich, przedwojennych neonów i poznają miasto kolorów i światła. Usłyszą też o przepisach miejskich dotyczących umieszczania neonowych reklam. Następnie spróbują stworzyć własny neon np. w programie GIMP (lub innym znanym).

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- rozumieją pojęcie multimedialnych technologii integrujących różne techniki przekazu;
- umieją samodzielnie przygotować prostą opowieść z wykorzystaniem komunikatów medialnych jednego typu;
- umieją przetwarzać znalezione, dostępne lub samodzielnie przygotowane treści medialne;
- wiedzą, że działania związane z przetwarzaniem mediów mogą być planowane lub spontaniczne;
- poznają część historii przedwojennej Warszawy;
- lokalizują ważne dla warszawskiej kultury miejskiej miejsca na mapie stolicy;
- znają nazwy firm przedwojennych;
- znają wartość rekonstrukcji historycznej przedmiotów.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 2 min

Forma:

Rozpocznij lekcję od rozmowy o neonach. Zapytaj, czym są neony. Poproś dzieci o podanie przykładów neonów, które widzą na ulicy (np. w drodze z domu do szkoły, do babci, na basen itp.).

2.

Czas: 13 min

Forma: wizualizacja

Pomoce: **materiał pomocniczy "Warszawskie neony"**, komputer z dostępem do internetu, rzutnik, ekran

Zapytaj, kiedy pojawiły się w Warszawie pierwsze neony. Opowiedz o neonach przedwojennej Warszawy – historii (kiedy się pojawiły), rodzajach, miejscach, w których widniały, przepisach miejskich dotyczących reklam. Możesz wykorzystać „Wiedzę w pigułce” oraz **materiał pomocniczy "Warszawskie neony"**. Następnie odtwórz film **Neony przedwojennej Warszawy**, który pokazuje zrekonstruowane przedwojenne neony.

Uwaga: Opatrz film właściwym komentarzem dotyczącym np. szkodliwości palenia papierosów, o czym nie mówiło się kiedyś tak szeroko jak dziś. Skomentuj film – opowiedz o znakach graficznych, napisach, kolorystyce.

3.

Czas: 25 min

Forma: praca w grupach

Pomoce: **karty pracy "Przedwojenne neony"**, koperty, komputery z zainstalowanym programem GIMP oraz dostęp do internetu dla grup.

Podziel klasę na grupy po 2-3 osoby – metoda poczty przychodzącej. Każdej z grup wręcz kopertę z linkiem do zdjęcia (rekonstrukcji) neonu przedwojennej Warszawy – **karty pracy "Przedwojenne neony"**. W razie potrzeby wyjaśnij, czego reklama dotyczy. Zadanie polega na stworzeniu własnego neonu (może bardziej nowoczesnego?) danej firmy w programie GIMP lub innym znanym przez uczestników i uczestniczki zajęć.

4.

Czas: 5 min
Forma: prezentacja

Prezentacja pracy grupowej – konkurs na najciekawszą pracę w programie GIMP. Poproś dzieci o prezentacje neonów. Zaproponuj głosowanie na pracę w GIMP-ie, która im najbardziej się podoba. Możesz rozdać uczestnikom i uczestniczkom po 3 karteczki do głosowania – głosują, przyklejając karteczkę na komputerze, na którym wyświetlona jest najlepsza ich zdaniem praca w GIMP-ie.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- rozumieją, że w Warszawie już przed wojną istniały przepisy dotyczące umieszczania reklam neonowych na ulicach?
- znają życie i kulturę przedwojennej Warszawy?
- potrafią przygotować własny projekt neonu?

Opcje dodatkowe

Jeżeli nie możesz wykorzystać na lekcji komputerów, przeprowadź ćwiczenie nr 3 tradycyjną metodą – dzieci projektują neony, rysując je na kartkach papieru (tu do wyboru: praca w grupach lub indywidualna). Wtedy do wykonania ćwiczenia dzieci będą potrzebować materiałów papierniczych.

MATERIAŁY

- materiał pomocniczy "Warszawskie neony"
- karty pracy "Przedwojenne neony"

ZADANIE DLA UCZNIĄ

Zastanów się, czy w Warszawie, twoim zdaniem, powinno być dużo neonów. Zgromadź argumenty potwierdzające twoją opinię i zapisz je w zeszycie w kilku punktach.

Zadanie 1.

Wybierz właściwe odpowiedzi.

1. Pierwsze reklamy świetlne pojawiły się w Warszawie w roku:

- ☐ 1918
- ☒ 1914
- ☐ 1921

2. Pierwszy neon uruchomiono w Warszawie na dachu:

- Zamku Królewskiego
 - Belwederu
 - tzw. Willi Marconiego
3. Neon umieszczony na kamienicy u zbiegu ul. Zgoda z ul. Szpitalną reklamował koniak Montbel Marteau i wyróżniał się:
- dźwignią, na której umieszczono wizerunek butelki
 - kogutem, który piał rankiem
 - niczym się nie wyróżniał

SŁOWNICZEK

- **neon** : konstrukcja ze szklanych rurek wypełnianych gazem szlachetnym, który zaczyna świecić pod wpływem promieniowania UV. Zależnie od rodzaju gazu i użytych dodatków uzyskuje się dowolnie wybrany kolor światła.

CZYTELNIA

- Zieliński Jarosław, Tarwacka Izabella, **Neony, ulotny ornament warszawskiej nocy**, [online], Fundacja Hereditas, [dostęp: 03.07.2015] dostępny w internecie: <http://issuu.com/hereditas/docs/neony?mode=window&viewMode=singlePage>

Tekst: Jarosław Zieliński, scenariusz: Małgorzata Bazan, konsultacja merytoryczna: Jarosław Zieliński. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/warszawa-przedwojenne-miasto-neonow/>.

Publikację finansuje m. st. Warszawa

Podstawa programowa:

Plastyka, II poziom edukacyjny

Treści nauczania

Uczeń korzysta z przekazów medialnych oraz stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora).

Uczeń podejmuje działalność twórczą, posługując się podstawowymi środkami wyrazu plastycznego i innych dziedzin sztuki (fotografia, film) w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni.

Zajęcia komputerowe, II poziom edukacyjny

Treści nauczania

Uczeń przygotowuje proste animacje i prezentacje multimedialne